

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-29>

УДК: 339.727.22

Синетар Іван Іванович

аспірант,

Державний вищий навчальний заклад

«Ужгородський національний університет»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5709-8908>**Заяць Олена Іванівна**

доктор економічних наук, доцент,

професор кафедри міжнародних економічних відносин

Державний вищий навчальний заклад

«Ужгородський національний університет»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9904-8706>**Ivan Synetar, Olena Zayats**

State University “Uzhhorod National University”

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЙ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ВІД КЛАСИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ДО СУЧАСНИХ АДАПТАЦІЙ

EVOLUTION OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT THEORIES: FROM CLASSIC CONCEPTS TO MODERN ADAPTATIONS

Анотація. У статті досліджено еволюцію теоретичних підходів до аналізу прямих іноземних інвестицій від класичних концепцій до сучасних адаптацій в умовах цифрово-зеленої трансформації. Доведено, що класичні теорії, попри свою історичну значущість, демонструють обмеженість у поясненні сучасних реалій ЄС, де цифровізація, зелений перехід та інтеграційні процеси визначають нові пріоритети інвестування. Обґрунтовано необхідність адаптації традиційних моделей до нових викликів, що знайшло відображення у запропонованій автором моделі Digital-Green OLI (DG-OLI). Висновки свідчать, що синтез еклектичної парадигми OLI, доповненої DG-OLI, із теорією інвестиційного розвитку формує надійну основу для аналізу ролі країн-членів ЄС у глобальних інвестиційних процесах та для розробки ефективної інвестиційної політики в умовах глобальної невизначеності.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції; теорія ППІ; еклектична парадигма OLI; цифрово-зелена трансформація; Європейський Союз; інвестиційний розвиток; транснаціональні корпорації; технологічний суверенітет; інституційна привабливість.

Summary. This article comprehensively examines the evolution of theoretical approaches to analyzing Foreign Direct Investment (FDI), tracing their development from classical foundations to modern adaptations within the context of the digital-green transformation. It provides a critical analysis of the key theories that have shaped the understanding of international investment activity, including K. Akamatsu's "flying geese" paradigm, R. Vernon's product life cycle theory, S. Hymer's theory of oligopolistic advantage, C. Kindleberger's imperfect markets theory, P. Buckley and M. Casson's internalization theory, M. Porter's diamond of national competitive advantage, and J. Dunning's eclectic paradigm (OLI). The study argues that while these classical theories retain historical significance, they exhibit considerable limitations in explaining the contemporary realities of the European Union (EU), where digitalization, the green transition, and deep market integration are redefining investment priorities. The paper substantiates the necessity of adapting traditional models to these new imperatives, culminating in the proposition of an original Digital-Green OLI (DG-OLI) model. This framework reconceptualizes the traditional ownership (O), location (L), and internalization (I) advantages to align with the EU's digital and green agendas, emphasizing digital-green firm competencies, institutional-innovative country attractiveness, and the strategic internalization of key technologies to ensure technological sovereignty. Significant attention is devoted to Dunning and Narula's "investment development path" (IDP) theory, which effectively elucidates the evolution of EU member states from capital importers to active capital exporters. Employing a systematic and comparative analysis, the research finds that contemporary investment activities within the EU are increasingly determined by institutional incentives, a favorable regulatory environment, and innovation capacity, rather than by traditional economic factors alone. The conclusion posits that a synthesis of the eclectic OLI paradigm, enhanced by the DG-OLI model, and the IDP theory provides a robust foundation for analyzing

the role of EU member states in global investment flows and for crafting effective investment policies in an era of global uncertainty and transformative change.

Keywords: Foreign Direct Investment (FDI); FDI theory; Eclectic OLI Paradigm; digital-green transition; European Union; investment development path; transnational corporations; technological sovereignty; institutional attractiveness.

Постановка проблеми. В умовах глибокої трансформації світового господарства, зумовленої прискореною цифровізацією, переходом до зеленої економіки та зростаючою геополітичною нестабільністю, теоретичні основи аналізу ПІІ потребують суттєвого переосмислення. Класичні підходи – еkleктична парадигма OLI Дж. Даннінга, теорія життєвого циклу товару Р. Вернона та теорія олігополістичного захисту С. Хаймера – були сформовані в іншому історичному контексті та дедалі частіше демонструють обмеженість у поясненні сучасних мотивів, стратегій і траєкторій міжнародного інвестування.

Сучасні потоки ПІІ дедалі менше визначаються виключно критеріями економічної ефективності чи ринкової експансії. Натомість на перший план виходять такі чинники, як забезпечення технологічного суверенітету, реагування на кліматичні виклики, обходження санкційних режимів та інтеграція в глобальні технологічні альянси. Особливо виразно ця тенденція проявляється в Європейському Союзі, де ініціативи на кшталт Європейського зеленого курсу (European Green Deal), програми «Цифрова Європа» (Digital Europe) та політики технологічного суверенітету формують новий інституційний ландшафт інвестиційної діяльності.

У цих умовах виникає нагальна потреба у критичному переосмисленні наявного теоретичного доробку щодо ПІІ, виявленні його прогностичних обмежень з огляду на сучасні реалії та розробці адаптованого концептуального каркасу, здатного адекватно відображати й аналізувати нову логіку інвестиційних процесів. Одним із перспективних напрямів є синтез класичних підходів із сучасними викликами шляхом розробки цифрово-зеленої адаптації еkleктичної парадигми (DG-OLI) та визначення нових детермінант інвестиційної привабливості національних економік в умовах глобальної невизначеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний аналіз ПІІ ґрунтується на емпіричних оцінках і систематизації категорій, що формують теоретичні моделі для опису інвестиційних процесів. Складність дослідження ПІІ полягає, зокрема, у використанні у сучасній літературі не лише терміну «пряме іноземне інвестування», а й ширших понять, таких як «міжнародне виробництво», «іноземне виробництво» або «міжнародне співробітництво», які відображають еволюцію форм інтернаціоналізації підприємницької діяльності, як підкреслює А. Ходіджах [1]. Це вносить певну

«розмитість» і ускладнює аналіз категорії «міжнародна інвестиційна діяльність».

Постійна зміна сутнісних характеристик і значення ПІІ у сучасній світовій економіці, а також наявність практичних проблем інвестування обумовили існування численних теорій у західній економічній літературі. Їхня еволюція пройшла шлях від дослідження місця і ролі ПІІ у межах теорії міжнародної торгівлі до появи спеціалізованих мікро- та макроекономічних теорій, теорій, заснованих на положеннях економіки світогосподарських зв'язків, а також поведінкових і мотиваційних теорій.

Кожна з теоретичних концепцій відображає особливості функціонування ПІІ на певному історичному етапі розвитку світового господарства, що потребує порівняльного та ретроспективного аналізу (системний підхід). При цьому багато дослідників дотримуються думки, що таке різноманітне явище, як рух капіталу, не може бути пояснене лише в межах однієї сфери аналізу. Таким чином, генезис теорій ПІІ (від еkleктичних до інтегрованих) і еволюція економічної думки вимагають, з одного боку, спадкоємності численних існуючих підходів, а з іншого – комплексного аналізу ПІІ у процесі їх розвитку (діалектичний метод) із виділенням кількісних і якісних аспектів, а також побудови емпіричних моделей на основі структурної взаємодії елементів ПІІ у глобальній економіці. Така методологія дозволяє здійснити критичний аналіз існуючих теорій і закласти основи для формулювання нових гіпотез щодо ПІІ.

На першому етапі (60-ті роки ХХ ст.) інвестиційна діяльність розглядалася у тісному зв'язку з розвитком міжнародної торгівлі. Важливу роль відіграла парадигма «летючих гусей» К. Акамацу, який запропонував модель «наздоганяючого розвитку» [2]. Він доводив, що розвиток галузей у країнах, що наздоганяють, відбувається у трьох етапах: імпорту продукції, організації власного виробництва та експорту надлишків. Ця модель контрастувала з теорією життєвого циклу товару, згідно з якою джерелом економічного розвитку є стратегічна поведінка фірм-новаторів. Концепція Акамацу більш придатна для аналізу країн, що розвиваються, де цикл починається з імпорту вже існуючих товарів [3].

Пізніше ця модель була розширена К. Коджімою на прикладі країн «азіатського дива» [4]. Він доводив, що міжнародна економічна інтеграція дозволяє перехідним економікам наздоганяти розвинені країни, і наголошував на важливості

відкритості для ПП та розробки збалансованої інвестиційної політики. Р. Вернон у 1966 р. запропонував теорію «циклу міжнародного виробництва товару» [5], яка пов'язувала життєвий цикл продукту з міжнародною торгівлею та інвестиціями. Він доводив, що експорт не завжди є вигідним, і перенесення виробництва до інших країн може бути більш прибутковим. Однак ця теорія мала обмеження щодо галузей, нечутливих до життєвого циклу продукту.

С. Хаймер у теорії «олігополістичного захисту» [6] стверджував, що міжнародні компанії мають монополістичні переваги і використовують недосконалість ринків для отримання додаткового доходу. Він акцентував на контролі над виробництвом та мінімізації конкуренції. Ч. Кіндлбергер розвинув теорію «недосконалого ринку» [7], згідно з якою ПП можуть здійснюватися лише на недосконалих ринках, що дозволяє ТНК використовувати свої переваги. Він виділив чотири основні переваги ТНК: товарна політика, фактори виробництва, економія на масштабі та невтручання держави.

На другому етапі (80-ті роки) ключовим аспектом став розвиток конкурентоспроможності країн. М. Портер запропонував концепцію «міжнародної конкурентоспроможності країн» [8], яка виходила за межі класичних інвестиційних теорій і акцентувала на ролі капіталу як одного з детермінант конкурентоспроможності.

На третьому етапі (90-ті – 2010-ті роки) особливої популярності набула теорія інтерналізації П. Баклі та М. Кессона [9], яка ґрунтувалася на концепції транзакційних витрат і пояснювала, чому ТНК інтерналізують свої операції. Вони виділили п'ять типів недосконалості ринку, що призводять до інтерналізації. Дж. Даннінг запропонував еклектичну парадигму (OLI) [10], яка об'єднала переваги володіння (O), розташування (L) та інтерналізації (I). Ця теорія вважається універсальною для аналізу ПП, оскільки враховує різноманітні мотиви інвестування.

Сучасні дослідження [1–10] підтверджують, що еволюція теорій ПП відображає зміни у світовій економіці та розширення мотивів інвестування. Класичні теорії, такі як модель «наздоганяючого розвитку» Акамацу, теорія життєвого циклу товару Вернона та теорія олігополістичного захисту Хаймера, залишаються важливими для розуміння історичного контексту, однак сучасні підходи, такі як еклектична парадигма Даннінга, більше відповідають сучасним реаліям. Водночас залишаються недостатньо дослідженими питання адаптації класичних теорій до умов цифрової економіки та зелених інвестицій, що визначає перспективність подальших досліджень у цій галузі.

Мета статті полягає у дослідженні еволюції теоретичних підходів до аналізу ПП від класичних концепцій до сучасних адаптацій в умовах

цифрово-зеленої трансформації, зокрема в контексті Європейського Союзу, а також у обґрунтуванні необхідності розробки нової аналітичної рамки для аналізу інвестиційної діяльності.

Основні завдання дослідження: систематизувати та провести порівняльний аналіз ключових класичних теорій ПП для виявлення їх історичної значущості та сутнісних характеристик; визначити обмеження класичних теорій ПП у поясненні сучасних мотивів, стратегій та траєкторій міжнародного інвестування; розробити концептуальну модель Digital-Green OLI (DG-OLI) як адаптацію еклектичної парадигми Дж. Даннінга до нових викликів; оцінити ефективність запропонованої моделі DG-OLI та теорії «шляху інвестиційного розвитку націй» Даннінга-Нарули для аналізу ролі країн-членів ЄС у глобальних інвестиційних процесах.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі теорії еклектичної парадигми Дж. Даннінга ЮНКТАД у 2006 р. визначила шість найпоширеніших мотивів ПП [11]: ринково-пошукові інвестиції, мета яких знайти ємні ринки або країни з визначеною структурою попиту; ресурсо-пошукові інвестиції, що здійснюються з метою пошуку більш доступних джерел сировини; ПП з метою підвищення ефективності бізнесу (наприклад, зменшення сумарних витрат при розміщенні за кордоном компаній, що обслуговують основний бізнес або є виробниками комплектуючих для власного виробництва); інвестиції у пошуку створених (або вже існуючих) активів – придбання перспективних компаній у межах світового господарства; ПП держкомпаній для реалізації політичних цілей (інвестиції, що здійснюються у ПРК для отримання переваг індустріалізації або інноваційної економіки); ПП антициклічного типу, які здійснюються з метою зменшення залежності від одного визначеного ринку або джерела доходу.

Для успішного виходу на зовнішній ринок ТНК повинна мати низку характеристик, що гарантують їм вигоди, які перевищать поточні граничні витрати (пов'язані із присутністю у країні-рецепієнті ПП) і сприятимуть отриманню маржинального прибутку завдяки монопольному володінню цими конкретними перевагами власності. У рамках еклектичної теорії суттєве значення має місце розташування виробничих філій ТНК, ніж прямий експорт власної продукції/послуг і оренда прав іноземним компаніям. Визначальною особливістю еклектичної теорії є також те, що всі три умови повинні бути реалізовані перш, ніж розпочнуться власне процеси ПП. Модель *OLI* окреслює конкретні переваги країн-рецепієнтів ПП за умови, що їх орієнтація не буде сконцентрована на вигодах від низької вартості своїх ресурсів, а зусилля зосередяться на ефективному економічному управлінні, стійкій законодавчій базі і сприятливому інвестиційному кліматі.

Основним внеском еkleктичної парадигми Дж. Даннінга в існуючі теоретичні концепції ПП стало об'єднання декількох додаткових теорій, а також визначення набору чинників, що впливають на діяльність ТНК. Він емпірично перевірив свою теорію, одержав задовільні результати і з цієї причини його теорія отримала серед економістів-теоретиків більше визнання, ніж інші ринкові теорії. Проте, одним з основних критичних зауважень до еkleктичної парадигми є те, що вона містить у собі значну кількість і сам Дж. Даннінг прийняв цей факт і заявив, що це було неминучим наслідком спроби включити різні мотиви ПП у одну загальну теорію [12].

Продовженням і розвитком еkleктичної парадигми Дж. Даннінга стали теорія «*граничної ефективності інвестицій*» (МЕІ) і теорія «*шлях інвестиційного розвитку націй*». В основі першої теорії лежить парадигма: гранична ефективність інвестицій – це очікувана норма прибутку на інвестиційний проект, тобто, порівнюється гранична ефективність інвестицій на фізичний капітал із відсотковою ставкою прибутковості по капіталовкладеннях при ухваленні рішення про здійснення інвестиційного проекту. ПП відбуваються там і тоді, згідно із цією теорією, де і коли МЕІ на додаткові інвестиції є більшою, ніж вартість інвестиційних витрат. Цю теорію також називають «загальною теорією інвестицій»: оскільки прибутковість від інвестицій у різних країнах різна, то існує можливість отримання арбітражного прибутку (ТНК прагнуть вкладати кошти у країни, де вони отримають максимальний прибуток). Згідно з теорією граничної ефективності інвестицій, майбутні інвестиційні потоки мають безпосереднє відношення до «пакета стимулів» (очікуваний рівень прибутковості інвестицій та їх безпека, масштаби і швидкість їх вилучення, податкові режими і загальна макроекономічна політика, що здійснюється країною-реципієнтом ПП) [13].

Особливе місце займає дослідження ПП, засноване на традиціях теорії зростання, що здійснене Дж. Даннінгом разом з голландським вченим Р. Нарулою і отримало назву «*шлях інвестиційного розвитку націй*» [14]. Згідно цієї теорії, імпорту і експорту країною ПП перебуває у прямій залежності від рівня її економічного розвитку, а інвестиційний розвиток країни проходить п'ять основних стадій зростання:

- імпортер ПП (відсутність *OLI*-переваг, трудомісткі і низькотехнологічні виробництва із переважною добувною промисловістю, ринок захищений від імпорту і ПП);
- активний імпортер ПП (повільний приріст ПП, розширення місцевого ринку, зростання конкурентоспроможності місцевих фірм, держава використовує нові технології у своїх інтересах);
- починаючий експортер (експорт ПП, зростання *I*-переваг місцевих фірм, ліберальна полі-

тика у сфері ПП, економіка орієнтована на експорт, спостерігається не лише приплив, але й відтік ПП);

- активний експортер (експорт ПП випереджає імпорту, країна лідирує у високотехнологічних галузях);
- імпортер і експортер (експорт та імпорту збалансовані, зростання експорту та імпорту ПП, світове лідерство країни).

Таким чином, теорія «шлях інвестиційного розвитку націй» доводить, що експорт капіталу лежить через його первісний імпорту – саме завдяки ПП країна отримує відсутні технічні та інтелектуальні ресурси, що дозволяють їй незабаром почати власну фінансову експансію (колишні імпортери поступово перетворюються у «агресивних» експортерів, що активно завойовують світовий економічний простір; прикладом є «індустріальні тигри» – сучасні країни Південно-східної Азії). Однак, ця теорія сьогодні застосовується не лише для окремо взятої країни, але й використовується урядами країн, що розвиваються, у контексті країн-реципієнтів ПП і навіть інтеграційними об'єднаннями держав (ЕС, Меркосур, АСІАН та ін.). Про це свідчать численні дослідження останніх років вчених-економістів різних країн [15–18].

Для ілюстрації еволюції країн на шляху інвестиційного розвитку за Даннінгом-Нарулою доцільно систематизувати ключові економічні показники та емпіричні приклади, що відображають специфіку кожного етапу. Таблиця 1 узагальнює ці аспекти на основі верифікованих даних, доповнюючи теоретичний аналіз конкретними економічними реаліями та підтверджуючи застосовність моделі до різних типів економік у глобальному контексті.

Ці «тектонічні» зрушення не могли не позначитися на міжнародних процесах транснаціоналізації світової економіки, структурі і векторах ПП, модифікації стратегій і тактик ТНК як «рентних глобалістів». З'явилися такі нові риси ультраглобалізму як [19; 20]: квотування переміщення робочої сили та його дедалі жорсткіше регулювання; вільне переміщення товарів та послуг багато у чому обмежується опосередкованим протекціонізмом; політика санкцій щодо конкурента стала способом обмеження конкуренції і навіть «видалення» його із глобального поділу праці; рух капіталу все частіше наштовхується на адміністративно-політичний пропускний «фільтр», на обмеження у спекулятивних операціях та контроль за «походженням капіталу»; цифрова валюта (біткоїн та ін.) вносить складності і непередбачуваності у підготовку грошово-валютної реформи на національному та транснаціональному рівнях з боку впливових геоекономічних і конкуруючих емісійних центрів.

У сучасних умовах Європейського Союзу цифрова економіка та зелена трансформація переорієнтують чинники ПП. Нематеріальні ресурси

**Таблиця 1 – Етапи інвестиційного розвитку країн
за Даннінгом-Нарулою: економічні показники та приклади**

Етап	Ключові економічні показники	Приклади країн
Етап 1: Імпортёр ПП	Низький ВВП на душу населення, переважання видобувних галузей	Нігерія (1970–1980-ті)
Етап 2: Активний імпортёр ПП	Зростання частки обробної промисловості, початок технологічного трансферу	Індія (1980–1990-ті)
Етап 3: Починаючий експортёр	Збільшення впливу ПП, середній рівень конкурентоспроможності	Польща (2000–2010-ті)
Етап 4: Активний експортёр	Високий рівень технологічних інновацій, значний експорт капіталу	Німеччина (2000-ні – дотепер)
Етап 5: Зрілий інвестор	Баланс ПП, домінування сектору послуг і знань	США (1990-ті – дотепер)

Джерело: складено авторами на основі [11; 14–18]

й інституційні умови, що сприяють технологічному прогресу та сталості, набувають пріоритету над традиційними факторами. Еклектична парадигма Даннінга адаптується до цих реалій через «Цифрово-зелену еклектичну модель» (Digital-Green OLI, DG-OLI), що відображає специфіку інвестиційних процесів у цифрових і екологічно орієнтованих секторах ЄС. Перевага власності трансформується до «цифрово-зеленої компетентності» – інтеграції «зелених» технологій і цифрових рішень. Зростання ПП у сталі проекти у 2023 р. [21] відповідає пріоритетам декарбонізації ЄС [22], тоді як підтримка ПП та 5G через Horizon Europe [23] підкреслює роль технологій [24]. Перевага розташування переосмислюється як «інституційно-інноваційна привабливість», де країни з розвиненою технологічною базою залучають більше ПП [25], а інституційні стимули визначають конкурентоспроможність [26]. Перевага інтерналізації спрямовується на захист ключових технологій від глобальних ризиків, що

підтримується Digital Europe, Global Gateway [27] і акцентом на технологічну суверенність [28]. У ЄС ПП дедалі більше залежать від цифрово-зеленої компетентності фірм, інституційно-інноваційної привабливості країн-членів і стратегічної інтерналізації технологій, ніж від традиційних економічних факторів. Це підтверджується потребами в цифровізації [29], акцентом на автономію [30] і конкуренцією з ринками, що розвиваються [31]. DG-OLI синтезує класичну модель із сучасними викликами ЄС – цифровою трансформацією і зеленим переходом, пропонуючи підхід для аналізу ПП у цифрово-зеленій економіці.

Адаптація еклектичної парадигми Дж. Даннінга до умов ЄС, зокрема через модель DG-OLI, відображає трансформацію традиційних переваг ПП у відповідь на цифрові та зелені пріоритети Союзу. Для кращого розуміння цієї еволюції доцільно візуалізувати ключові компоненти моделі та їхню взаємодію, що визначають сучасну інвестиційну діяльність у цифрово-зеленій економіці (рис. 1).

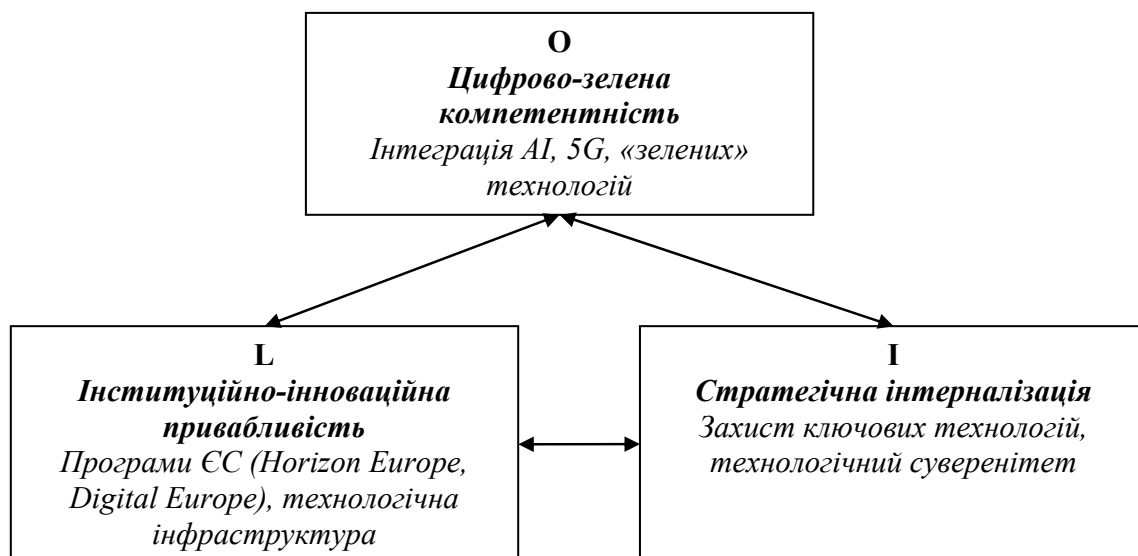

Рисунок 1 – Модель DG-OLI у контексті інвестиційної діяльності ЄС

Джерело: складено авторами

У зв'язку з цим, теоретичний базис міжнародного іноземного інвестування об'єктивно потребує нестандартних, креативних підходів до аналізу і досліджень, що відповідали б новим викликам. На зміну теоріям, акцент у яких робився на мотиви, якими керуються міжнародні інвестори, поступово приходять корпоративні (фірмові) теорії міжнародного інвестування. При цьому активно використовуються матеріали аналітичних агентств і міжнародних організацій щодо інвестиційних рейтингів країн і рейтингів ризиків для міжнародних інвесторів на ринках окремих країн.

Проведений аналіз засвідчує, що класичні теорії ПП, попри їхню історичну значущість, стикаються з викликами сучасного контексту ЄС, де цифровізація, зелений перехід та інтеграція визначають нові пріоритети інвестування. Для поглиблення розуміння цих обмежень доцільно систематизувати їхню невідповідність реаліям Союзу та проілюструвати практичними прикладами, що відображають специфіку інвестиційної діяльності в умовах глобальних імперативів (Таблиця 2).

Критичний аналіз теорій ПП підкреслює їхню обмеженість у поясненні глобальних імперативів інвестиційної діяльності ЄС, таких як цифрова трансформація, зелений перехід та інтеграція ринків. Теорія Р. Вернона [втрачає актуальність у цифровій ері, де прискорення життєвих циклів товарів (наприклад, ПП-рішень) і перевага нематеріальних активів суперечать її поступовій логіці, слабо пояснюючи ПП в технологічні сектори ЄС. Теорія С. Хаймера акцентує конкуренцію, але

недооцінює кооперацію ТНК у рамках спільних проєктів ЄС, як-от Horizon Europe, що є ключовим для інноваційної привабливості. Теорія інтерналізації П. Баклі та М. Кессона пояснює захист технологій, проте не враховує гібридні стратегії співпраці з місцевими суб'єктами для зелених ініціатив.

Натомість еkleктична парадигма Дж. Даннінга, адаптована до DG-OLI, краще відображає імперативи ЄС, інтегруючи цифрово-зелені компетенції (O), інституційні стимули (L) та технологічну суверенність (I). Особливо релевантною є теорія «шляху інвестиційного розвитку» Даннінга-Нарули, яка пояснює еволюцію країн-членів ЄС від імпортерів до активних експортерів ПП. Наприклад, нові члени ЄС (друга-третья стадії) залучають ПП для технологічного зростання, тоді як старі члени (четверта-п'ята стадії) виступають донорами, інвестуючи в сталі проєкти та цифрову інфраструктуру, що узгоджується з інтеграційною політикою Союзу. Усе ж OLI та її похідні потребують уточнень для прогнозування ПП в умовах невизначеності, але їхній синтез із сучасними викликами ЄС закладає основу для аналізу інвестиційної діяльності.

Висновки. Еволюція теорій ПП відображає багатогранність мотивів і стратегій глобального інвестування, підкреслюючи адаптивність теоретичного базису до сучасних імперативів, зокрема цифрово-зеленої трансформації та інтеграційних процесів ЄС. Жоден підхід не претендує на універсальність, однак синтез еkleктичної парадигми OLI, доповненої DG-OLI, із теорією

Таблиця 2 – Обмеженість класичних теорій ПП у контексті сучасної інвестиційної діяльності ЄС

Теорія	Обмеження у сучасному контексті	Приклади з практики ЄС
Теорія Р. Вернона (життєвий цикл товару)	Не відображає швидкості цифрових циклів і ролі нематеріальних активів	Інвестиції в ПП та 5G через Horizon Europe фокусуються на швидкому масштабуванні
Теорія С. Хаймера (олігополістичний захист)	Ігнорує кооперативні стратегії ТНК у спільних ініціативах	Спільні інвестиції в водневу енергетику (Hydrogen Valleys) між ТНК і місцевими фірмами
Теорія Ч. Кіндлбергера (недосконалий ринок)	Не враховує вплив регуляторних рамок на монополістичні переваги	Інституційна підтримка ПП через Industry4Europe обмежує монополії
Теорія інтерналізації П. Баклі та М. Кессона	Обходить гібридні моделі співпраці для зелених і цифрових проєктів	Партнерства ТНК із локальними стартапами в рамках Digital Europe для зелених технологій
Теорія М. Портера (конкурентоспроможність)	Не охоплює динаміку цифрових платформ і кластерів	Інвестиції в цифрові кластери (European Digital Innovation Hubs) випереджають традиційні сектори
Теорія К. Акамацу (наздоганяючий розвиток)	Не застосовна до розвинених економік із фокусом на інновації	Інвестиції старих членів ЄС у сталі проєкти (Green Deal) суперечать моделі імпорту-експорту
Еkleктична парадигма Дж. Даннінга (OLI)	Складно прогнозує ПП в умовах швидких змін і невизначеності	ПП у сталі проєкти залежать від інституційних стимулів, але не враховують геополітичні ризики

Джерело: складено авторами на основі [2; 5–10; 22; 23; 26; 29]

«шляху інвестиційного розвитку» формує міцне підґрунтя для осмислення ролі країн-членів ЄС як донорів і реципієнтів капіталу в умовах глобальної конкуренції та невизначеності. Це відкриває перспективи для аналізу інвестиційної діяльності

Союзу через призму інституційних і технологічних переваг, що визначають його місце у світовій економіці та закладає основу для дослідження імперативів міжнародної інвестиційної привабливості економічних агентів.

Список використаних джерел:

1. Khodijah A. S. The Influence of Environmental, Social, and Governance Performance on Foreign Investment. *Journal of Accounting and Investment*. 2023. Vol. 24, No. 1. P. 64–83. DOI: <https://doi.org/10.18196/jai.v24i1.16033>
2. Akamatsu K. A Theory of Unbalanced Growth in the World Economy. *Weltwirtschaftliches Archiv*. 1961. No. 86. P. 196–217. URL: <https://www.econbiz.de/Record/a-theory-of-unbalanced-growth-in-the-world-economy-akamatsu-kaname/10001819196> (дата звернення: 21.09.2025).
3. Kojima K. Direct Foreign Investment: A Japanese Model of Multinational Business Operations. London : Routledge, 2010. 246 p. DOI: 10.4324/9780203845660
4. Kojima K. Macroeconomic Approach to Foreign Direct Investment. *Hitotsubashi Journal of Economics*. 1973. Vol. 14, June. P. 1–21. DOI: 10.15057/8008
5. Vernon R. International investment and international trade in the product cycle. *Quarterly Journal of Economics*. 1966. Vol. 80, No. 2. P. 190–207. DOI: <https://doi.org/10.2307/1880689>
6. Hymer S. A Study of Direct Foreign Investment. Cambridge (Mass.): MIT Press, 1976. 253 p. URL: [http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0304-3878\(77\)90016-5](http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0304-3878(77)90016-5) (дата звернення: 21.09.2025).
7. Kindleberger C. P. The Theory of Direct Investment. In: American Business Abroad. New Haven : Yale University Press, 1969. P. 1–266. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1920235> (дата звернення: 21.09.2025).
8. Porter M. E. The Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. New York: Free Press, 1985. 557 p. URL: <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=193> (дата звернення: 21.09.2025).
9. Buckley P., Casson M. The optimum timing of foreign investment. *Economic Journal*. 1981. No. 91. P. 75–87. DOI: <https://doi.org/10.2307/2231697>
10. Dunning J. H. Determinants of International Production. *Oxford Economic Papers*. 1973. No. 25. P. 289–336. URL: <https://www.jstor.org/stable/2662317> (дата звернення: 21.09.2025).
11. World Investment Report 2006. FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development. *UNCTAD*. 2006. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2006> (дата звернення: 21.09.2025).
12. Carmen S., Fon R. Revisiting Dunning's Investment Development Path: The Role of Home Country Institutions in Outward Foreign Direct Investment by *Emerging Economies Multinationals*. 2023. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4600116>
13. Hykmete B., Nazmi Z. Theories of Foreign Direct Investment (FDI) and the Significance of Human Capital. *International Journal of Business and Management*. 2019. Vol. VII, No. 1. P. 11–24. URL: <https://ideas.repec.org/a/sek/jijjobm/v7y2019i1p11-24.html> (дата звернення: 21.09.2025).
14. Dunning J. H., Narula R. The Investment Development Path Revisited. In: Theories and Paradigms of International Business Activity. 2002. P. 138–172. URL: https://www.researchgate.net/profile/Rajneesh-Narula/publication/286269707_The_investment_development_path_revisited_Some_emerging_issues/links/5673dc0108ae04d9b09be4c7/The-investment-development-path-revisited-Some-emerging-issues.pdf (дата звернення: 21.09.2025).
15. Kuzel M. The investment development path: Evidence from Poland and other countries of the Visegrad group. *Journal of East-West Business*. 2017. Vol. 23, No. 1. P. 1–40. DOI: <https://doi.org/10.1080/10669868.2016.1180659>
16. Satoglu E. B. Emerging through foreign investment: investment development path estimation of MINT economies. *Advances in Economics & Business*. 2017. Vol. 5, No. 5. P. 256–264. DOI: <https://doi.org/10.13189/aeb.2017.050503>
17. Dai K. Investment development path: the applicability of measurement criteria and further development. *E3S Web of Conferences*. 2021. Vol. 275. P. 10–23. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127501023>
18. Trapczynski P., Gorynia M., Nowak J. et al. How Does Economic Integration Affect Progress along the Investment Development Path? A Case Study of EU Member vs. Non-Member Countries from Eastern Europe. *Journal of Modern Science*. 2022. Vol. 49, No. 2. P. 177–214. DOI: <https://doi.org/10.13166/jms/155315>
19. Smith M. P. Corporate networks of international investment and trade. 2016. URL: <https://gala.gre.ac.uk/id/eprint/24523/1/Matthew%20Paul%20Smith%202016.pdf> (дата звернення: 21.09.2025).
20. Liu M., Marshall A., Mccolgan P. Foreign direct investments: The role of corporate social responsibility. *Journal of Multinational Financial Management*. 2021. Vol. 59. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.mulfin.2020.100663>
21. World Investment Report 2023. Investing in sustainable energy for all. *UNCTAD*. 2023. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023> (дата звернення: 21.09.2025).
22. European Commission State of the Union 2017 – Industrial Policy Strategy: Investing in a smart, innovative and sustainable industry. *European Commission*. 2017. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_17_3185 (дата звернення: 21.09.2025).
23. European Commission Horizon Europe's first strategic plan 2021–2024: European Commission sets research and innovation priorities for a sustainable future. *European Commission*. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/horizon_europe_strategic_plan_2021-2024.pdf (дата звернення: 21.09.2025).

24. European Commission EU digital strategy. *European Commission*. URL: <https://eufordigital.eu/discover-eu/eu-digital-strategy/> (дата звернення: 21.09.2025).
25. Why Europe's confidence persists despite investment at a nine-year low. *EY*. URL: https://www.ey.com/en_gl/foreign-direct-investment-surveys/ey-europe-attractiveness-survey (дата звернення: 21.09.2025).
26. Let's put industry at the core of the EU's future! A joint call to the Heads of State and Government. *Industry4Europe*. 2019. URL: https://www.industry4europe.eu/assets/Uploads/A-new-Joint-Call-to-all-Heads-of-State-and-Government/EU-version_Joint-Call_Heads-of-State-and-Government_Industry4Europe-v5.pdf (дата звернення: 21.09.2025).
27. European Commission Global Gateway. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_en (дата звернення: 21.09.2025).
28. Key enabling technologies for Europe's technological sovereignty / Panel for the Future of Science and Technology, European Parliament. PRS, 2021. 97 p. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2021\)697184](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2021)697184) (дата звернення: 21.09.2025).
29. UNCTAD Digital Economy Report 2021. Cross-border data flows and development: For whom the data flow. *UNCTAD*. 2021. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/der2021_en.pdf (дата звернення: 21.09.2025).
30. Erixon M. B. Europe's Quest for Technology Sovereignty: Opportunities and Pitfalls. Digital Economy EU Single Market European Union New Globalisation Services. 2020. URL: <https://ecipe.org/publications/europes-technology-sovereignty/> (дата звернення: 21.09.2025).
31. Luo Y., Tung R. International expansion of emerging market enterprises: A springboard perspective. *Journal of International Business Studies*. 2007. No. 38, No. 4. P. 481–498. DOI:10.1057/palgrave.jibs.8400275

References:

1. Khodijah, A. S. (2023). The influence of environmental, social, and governance performance on foreign investment. *Journal of Accounting and Investment*, no. 24(1), pp. 64–83. DOI: <https://doi.org/10.18196/jai.v24i1.16033>
2. Akamatsu, K. (1961). A theory of unbalanced growth in the world economy. *Weltwirtschaftliches Archiv*, no. 86, pp. 196–217. Available at: <https://www.econbiz.de/Record/a-theory-of-unbalanced-growth-in-the-world-economy-akamatsu-kaname/10001819196>
3. Kojima, K. (2010). *Direct foreign investment: A Japanese model of multinational business operations*. London, United Kingdom: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203845660>
4. Kojima, K. (1973). Macroeconomic approach to foreign direct investment. *Hitotsubashi Journal of Economics*, no. 14(1), pp. 1–21. DOI: <https://doi.org/10.15057/8008>
5. Vernon, R. (1966). International investment and international trade in the product cycle. *Quarterly Journal of Economics*, no. 80(2), pp. 190–207. DOI: <https://doi.org/10.2307/1880689>
6. Hymer, S. (1976). *A study of direct foreign investment*. Cambridge, MA: MIT Press. Available at: [http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0304-3878\(77\)90016-5](http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0304-3878(77)90016-5)
7. Kindleberger, C. P. (1969). The theory of direct investment. In C. P. Kindleberger (Ed.), *American business abroad* (pp. 1–266). New Haven, CT: Yale University Press. Available at: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1920235>
8. Porter, M. E. (1985). *The competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. New York, NY: Free Press. Available at: <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=193>
9. Buckley, P., & Casson, M. (1981). The optimum timing of foreign investment. *Economic Journal*, no. 91(361), pp. 75–87. DOI: <https://doi.org/10.2307/2231697>
10. Dunning, J. H. (1973). Determinants of international production. *Oxford Economic Papers*, no. 25(3), pp. 289–336. Available at: <https://www.jstor.org/stable/2662317>
11. UNCTAD (2006). *World investment report 2006. FDI from developing and transition economies: Implications for development*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development. Available at: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2006>
12. Stoian, C., & Fon, R. (2023). Revisiting Dunning's investment development path: The role of home country institutions in outward foreign direct investment by emerging economies multinationals. *SSRN Electronic Journal*. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4600116
13. Bajrami, H., & Zeqiri, N. (2019). Theories of foreign direct investment (FDI) and the significance of human capital. *International Journal of Business and Management*, no. 7(1), pp. 11–24. Available at: <https://ideas.repec.org/a/sek/jijobm/v7y2019i1p11-24.html>
14. Dunning, J. H., & Narula, R. (2002). The investment development path revisited. In J. H. Dunning (Ed.), *Theories and paradigms of international business activity: The selected essays of John H. Dunning* (pp. 138–172). Cheltenham, UK: Edward Elgar. Available at: https://www.researchgate.net/profile/Rajneesh-Narula/publication/286269707_The_investment_development_path_revisited_Some_emerging_issues/links/5673dc0108ae04d9b09be4c7/The-investment-development-path-revisited-Some-emerging-issues.pdf
15. Kuzel, M. (2017). The investment development path: Evidence from Poland and other countries of the Visegrad group. *Journal of East-West Business*, no. 23(1), pp. 1–40. DOI: <https://doi.org/10.1080/10669868.2016.1180659>
16. Satoglu, E. B. (2017). Emerging through foreign investment: Investment development path estimation of MINT economies. *Advances in Economics & Business*, no. 5(5), pp. 256–264. Available at: <https://www.hrpub.org/download/20170430/AEB3-11809124.pdf>

17. Dai, K. (2021). Investment development path: The applicability of measurement criteria and further development. *E3S Web of Conferences*, no. 275, Article 01023. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127501023>
18. Trąpczyński, P., Gorynia, M., & Nowak, J. (2022). How does economic integration affect progress along the investment development path? A case study of EU member vs. non-member countries from Eastern Europe. *Journal of Modern Science*, no. 49(2), pp. 177–214. DOI: <https://doi.org/10.13166/jms/155315>
19. Smith, M. P. (2016). *Corporate networks of international investment and trade* [Doctoral dissertation, University of Greenwich]. Greenwich Academic Literature Archive. Available at: <https://gala.gre.ac.uk/id/eprint/24523/1/Matthew%20Paul%20Smith%202016.pdf>
20. Liu, M., Marshall, A., & Mccolgan, P. (2021). Foreign direct investments: The role of corporate social responsibility. *Journal of Multinational Financial Management*, no. 59. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.mulfin.2020.100663>
21. UNCTAD. (2023). *World investment report 2023. Investing in sustainable energy for all*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development. Available at: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023>
22. European Commission. (2017). *State of the Union 2017 – Industrial policy strategy: Investing in a smart, innovative and sustainable industry*. Available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_17_3185
23. European Commission. (n.d.). *Horizon Europe's first strategic plan 2021–2024: European Commission sets research and innovation priorities for a sustainable future*. Available at: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/horizon_europe_strategic_plan_2021-2024.pdf
24. European Commission. (n.d.). *EU digital strategy*. Available at: <https://eufordigital.eu/discover-eu/eu-digital-strategy/>
25. EY. (n.d.). *Why Europe's confidence persists despite investment at a nine-year low*. Available at: https://www.ey.com/en_gl/foreign-direct-investment-surveys/ey-europe-attractiveness-survey
26. Industry4Europe. (2019). *Let's put industry at the core of the EU's future! A joint call to the Heads of State and Government*. Available at: https://www.industry4europe.eu/assets/Uploads/A-new-Joint-Call-to-all-Heads-of-State-and-Government/EU-version_Joint-Call_Heads-of-State-and-Government_Industry4Europe-v5.pdf
27. European Commission. (n.d.). *Global Gateway*. Available at: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_en
28. Panel for the Future of Science and Technology, European Parliament. (2021). *Key enabling technologies for Europe's technological sovereignty*. Brussels: European Parliamentary Research Service. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2021\)697184](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2021)697184)
29. UNCTAD. (2021). *Digital economy report 2021. Cross-border data flows and development: For whom the data flow*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development. Available at: https://unctad.org/system/files/official-document/der2021_en.pdf
30. Erixon, M. B. F. (2020). *Europe's quest for technology sovereignty: Opportunities and pitfalls*. Brussels: ECIPE. Available at: <https://ecipe.org/publications/europes-technology-sovereignty/>
31. Luo, Y., & Tung, R. (2007). International expansion of emerging market enterprises: A springboard perspective. *Journal of International Business Studies*, no. 38(4), pp. 481–498. DOI: <https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8400275>

Стаття надійшла до редакції 06.10.2025